

DE ALOMTEGENWOORDIGE DIGITALE INTERNE MARKT

De digitale interne markt is een van de meest veelbelovende en uitdagende gebieden waarop vooruitgang wordt geboekt en waarop potentieel een efficiëntiewinst van 415 miljard EUR zou kunnen worden gegenereerd. De digitale interne markt biedt nieuwe mogelijkheden om de economie door middel van elektronische handel te stimuleren, terwijl ze tegelijkertijd de administratieve en financiële lasten voor bedrijven beperkt en consumenten door middel van een elektronische overheid mondiger maakt. Markt- en overheidsdiensten die binnen de digitale interne markt tot stand zijn gekomen, ontwikkelen zich van vaste tot mobiele platforms en worden in toenemende mate alomtegenwoordig, waardoor informatie en inhoud op ieder tijdstip, overal en op alle soorten apparaten toegankelijk zijn (alomtegenwoordige handel en overheid). Deze vorderingen vereisen een regelgevend kader dat bijdraagt tot de ontwikkeling van cloudcomputing, grenzeloze mobiele gegevensverbindingen en vereenvoudigde toegang tot informatie en inhoud, waarbij de privacy, persoonsgegevens, cyberveiligheid en netneutraliteit gewaarborgd worden.

RECHTSGRONDSLAG

Artikel 4, lid 2, onder a), en de artikelen 26, 27, 114 en 115 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU).

DOELSTELLINGEN

De digitale interne markt draait hoofdzakelijk om het wegnemen van nationale barrières voor onlinetransacties. Ze bouwt voort op het concept van de gemeenschappelijke markt, die bedoeld is om handelsbarrières tussen lidstaten op te heffen teneinde de economische welvaart te vergroten en bij te dragen tot „een steeds hechter verbond tussen de Europese volkeren”, en is verder uitgewerkt tot het concept van de interne markt, die is gedefinieerd als „een ruimte zonder binnengrenzen waarin het vrije verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal is gewaarborgd”. In het verlengde van de strategie van Lissabon^[1] werd in het kader van de Europa 2020-strategie de Digitale Agenda voor Europa^[2] geïntroduceerd als een van de zeven vlaggenschipinitiatieven, waarin wordt uiteengezet welke essentiële faciliterende rol informatie- en communicatietechnologieën (ICT) zullen moeten spelen indien de EU haar ambities voor 2020 wil verwezenlijken (2.3.3). In haar strategie voor de digitale interne markt^[3] heeft de Commissie de digitale interne markt als prioriteit aangemerkt.

[1]De strategie van Lissabon beoogt van de EU „de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie in de wereld te maken die in staat is voor duurzame economische groei te zorgen met meer en betere werkgelegenheid en een grotere sociale samenhang”.

[2]<http://ec.europa.eu/digital-agenda/>

[3]Mededeling van de Commissie, getiteld „Strategie voor een digitale eengemaakte markt voor Europa” (COM(2015)0192). Zie eveneens aanvullende documenten uit het persbericht: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4919_nl.htm. Informatie over de desbetreffende openbare raadplegingen (lopend, gepland en afgesloten) kan worden gevonden op <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/consultations>

De digitale interne markt beschikt over de potentie om de toegang tot informatie te verbeteren, efficiëntiewinst te realiseren in termen van lagere transactiekosten, gedematerialiseerde consumptie en een kleinere ecologische voetafdruk, en verbeterde bedrijfs- en administratiemodellen te introduceren^[4]. Meer elektronische handel genereert als gevolg van grensoverschrijdend handelsverkeer en een gemakkelijker te vergelijken aanbod tastbare voordelen voor consumenten, zoals zich snel ontwikkelende nieuwe producten, lagere prijzen en een grotere keuze aan kwalitatief betere producten en diensten^[5]. Meer elektronische overheidsdiensten vergemakkelijken de onlinetoegang tot banen en commerciële mogelijkheden voor zowel burgers als bedrijven^[6].

Uit een inventarisatie van de kosten van een niet-verenigd Europa en uit een studie van de Commissie interne markt en consumentenbescherming (IMCO) van het Parlement over de bijdrage van de interne markt en consumentenbescherming aan groei is gebleken dat de digitale eengemaakte markt circa 415 miljard euro kan bijdragen aan het bbp van de EU-28^[7]. Op specifieke beleidsterreinen, bijvoorbeeld als gevolg van de toepassing van cloudcomputing, zou 80% van alle organisaties de kosten met 10 tot 20% kunnen terugbrengen. Andere voordelen zijn een toename van mobiel werken (46%), productiviteit (41%), normalisering (35%), evenals nieuwe zakelijke mogelijkheden (33%) en nieuwe afzetmarkten (32%)^[8]. Vooral kwetsbare personen (ouderen, minder mobiele personen, personen die afgezonderd op het platteland wonen of mensen met bescheiden koopkracht) kunnen bijzondere baat hebben bij de digitale interne markt. Op die manier zou Europa beter in staat zijn om de huidige demografische uitdagingen het hoofd te bieden^[9].

RESULTATEN

Een herstart van de Europese economie dankzij de digitale interne markt: aangezien het potentieel van de interne markt tot dusver niet ten volle wordt benut, hebben het Europees Parlement, de Raad en de Commissie inspanningen geleverd om deze te herstarten en om het publiek, consumenten en kmo's centraal te stellen in het beleid inzake de interne markt^[10]. De digitale interne markt speelt bij deze inspanningen een cruciale rol.

In haar mededeling met als titel „Europa 2020 — Een strategie voor slimme, duurzame en inclusieve groei” ([COM\(2010\)2020](#)), heeft de Commissie zeven vlaggenschipinitiatieven geïntroduceerd, waaronder de Digitale Agenda, teneinde „van de EU een slimme, duurzame

[4]Zie „Streaming and Online Access to Content and Services”, een voor de Commissie interne markt en consumentenbescherming van het Parlement verrichte studie (2014):

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/492435/IPOL-IMCO_ET\(2014\)492435_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/492435/IPOL-IMCO_ET(2014)492435_EN.pdf)

[5]Zie voor een berekening van de voordelen van recente initiatieven: „Roadmap to Digital Single Market”, toelichtingsnota voor de Commissie interne markt en consumentenbescherming van het Europees Parlement (2012),

<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201209/20120914ATT51402/20120914ATT51402EN.pdf>

[6]Zie European Single Point of Contact, een voor de Commissie interne markt en consumentenbescherming van het Parlement verrichte studie (2013): [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/507453/IPOL-IMCO_ET\(2013\)507453_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/507453/IPOL-IMCO_ET(2013)507453_EN.pdf)

[7]Zie de studie getiteld „Contribution of the Internal Market and Consumer Protection to Growth”, opgesteld voor de Commissie interne markt en consumentenbescherming van het Europees Parlement door de

beleidsondersteunende afdeling A (2014): <http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/518762/>

[IPOL_STU\(2014\)518762_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536364/) en <http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536364/>

[EPRS_STU\(2015\)536364_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536364/)

[8]Mededeling van de Commissie getiteld „Het aanboren van het potentieel van cloud computing in

Europa#” ([COM\(2012\)0529](#) def.

[9]Mededeling van de Commissie getiteld „Een coherent kader voor een groter vertrouwen in de digitale eengemaakte markt voor elektronische handel en onlinediensten” ([COM\(2011\)0942](#)).

[10]In het verleden is eveneens getracht de werking van de interne markt te verbeteren en consumentenbescherming te waarborgen, onder meer door middel van: de gegevensbeschermingsrichtlijn (95/46/EG; een voorstel uit 2012 voor een algemene gegevensbeschermingsverordening wordt momenteel door het Parlement behandeld), de richtlijn e-handel (2000/31/EG), het telecompakket inclusief de e-privacyrichtlijn (2002/58/EG), de richtlijn betaaldiensten (2007/64/EG), de richtlijn consumentenrechten (2011/83/EU) en de roamingverordening (531/2012).

en inclusieve economie te maken met een hoog niveau van werkgelegenheid, productiviteit en sociale cohesie”.

In navolging van de Europa 2020-strategie publiceerde de Commissie in mei 2010 een verslag getiteld „Een nieuwe strategie voor de interne markt — ten dienste van de Europese economie en samenleving”, bedoeld om een algemene strategie voor de interne markt uit te tekenen die alle betrokken beleidsdomeinen, met inbegrip van het digitale beleid, omvat. In het rapport werden ook verscheidene initiatieven uiteengezet om de interne markt te versterken door barrières weg te nemen. Deze mededelingen van de Commissie en de resolutie van het Parlement van 20 mei 2010 getiteld "Het verwezenlijken van een interne markt voor consumenten en burgers"^[11] hebben de weg bereid voor een mededeling met als titel „Naar een Single Market Act” ([COM\(2010\)0608](#)), waarin de Commissie een reeks maatregelen voorstelt om de Europese economie te stimuleren en banen te scheppen. Naar aanleiding van haar mededeling van 11 januari 2012 getiteld „Een coherent kader voor een groter vertrouwen in de digitale interne markt voor elektronische handel en onlinediensten” ([COM\(2011\)0942](#)) publiceerde de Commissie in juni 2012 een mededeling over „Betere governance van de interne markt” ([COM\(2012\)0259](#)). Daarin stelt de Commissie voor om de nadruk te leggen op sectoren met het grootste groeipotentieel, met inbegrip van netwerkindustrieën (bv. energie en telecommunicatie).

In september 2012 publiceerde de Commissie een mededeling over „Het aanboren van het potentieel van cloud computing in Europa”, waarin de volgende kernacties worden voorgesteld: 1) de wirwar van normen ontwarren, 2) veilige en billijke contractvoorwaarden garanderen, 3) een Europees cloud-partnerschap oprichten om innovatie en groei vanuit de overheidssector aan te moedigen. Hiermee beoogde zij problemen aan te pakken zoals de fragmentering van de interne digitale markt en complexe contractomgevingen ([COM\(2012\)0529](#)).

In oktober 2012 kwam de Commissie met een tweede reeks voorstellen — de Single Market Act II ([COM\(2012\)0573](#)) — met daarin 12 kernacties die zich op vier belangrijke aanjagers van groei, werkgelegenheid en vertrouwen richten: geïntegreerde netwerken, grensoverschrijdende mobiliteit van burgers en ondernemingen, de digitale economie, en acties ter versterking van de cohesie en consumentenvoordelen.

Op 6 mei 2015 heeft de Commissie de strategie voor de digitale interne markt vastgesteld, bestaande uit drie pijlers: 1) betere toegang tot digitale goederen en diensten voor consumenten en bedrijven in heel Europa; 2) het scheppen van gunstige en gelijke voorwaarden voor de ontwikkeling van digitale netwerken en innovatieve diensten; 3) het maximaliseren van het groeipotentieel van de digitale economie. De Commissie heeft hierbij een routekaart opgesteld met 16 kernacties die onder deze pijlers vallen en die voor het einde van 2016 in gang moeten worden gezet^[12]. Om de voortgang die Europa maakt in de richting van een digitale economie en samenleving te meten, heeft de Commissie een online-instrument in het leven geroepen, „Digital Economy and Society Index” (DESI)^[13] genaamd. Deze index omvat een reeks van vijf indicatoren met betrekking tot de huidige Europese digitale beleidsmix, die het mogelijk maakt de prestaties van iedere lidstaat overzien. Sinds de bekendmaking van de strategie heeft de Commissie een aantal wetgevingsvoorstellen ingediend die erop zijn gericht een digitale interne markt te verwezenlijken. Nieuwe wetgevingsvoorstellen

[11]PB C 161 E van 31.5.2011, blz. 84.

[12]Mededeling van de Commissie, getiteld „Strategie voor een digitale eengemaakte markt voor Europa” ([COM\(2015\)0192](#)). Zie eveneens aanvullende documenten uit het persbericht: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4919_nl.htm. Informatie over de desbetreffende openbare raadplegingen (lopend, gepland en afgesloten) kan worden gevonden op <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/consultations>. <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/consultations>

[13]http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-385_en.htm

zijn erop gericht om onderwerpen aan te pakken zoals ongeoorloofde geoblocking^[14], grensoverschrijdende pakketbezorgdiensten^[15], grensoverschrijdende portabiliteit van online-inhoudsdiensten^[16], een herziening van de verordening betreffende samenwerking met betrekking tot consumentenbescherming^[17], audiovisuele mediadiensten^[18], overeenkomsten voor de online-verkoop en andere verkoop op afstand van goederen^[19] en overeenkomsten voor de levering van digitale inhoud^[20]. De Commissie heeft eveneens mededelingen gepresenteerd waarin de toekomstige beleidsbenadering wordt uitgelegd, bv. ten aanzien van onlineplatforms^[21].

ROL VAN HET EUROPEES PARLEMENT

Het Parlement speelt een leidende rol bij de recente herstart van de interne markt alsook bij het bevorderen van en het bepalen van de agenda voor de digitale interne markt^[22].

In zijn resolutie van 20 april 2012 over „een concurrerende digitale interne markt — e-overheid als speerpunt”^[23] wijst het Parlement op de noodzaak van een duidelijk en coherent rechtskader voor de wederzijdse erkenning van elektronische authenticatie, identificatie en handtekeningen, dat nodig is om te waarborgen dat grensoverschrijdende administratieve diensten in de gehele EU kunnen functioneren.

Op 11 december 2012 nam het Parlement twee niet-wetgevende resoluties met betrekking tot de interne markt aan: een resolutie inzake het voltooiën van de digitale interne markt^[24] en een andere over een strategie voor digitale vrijheid in het buitenlandbeleid van de EU^[25]. Doel van de resoluties was de ontwikkeling van beleid en werkwijzen met het oog op de totstandbrenging van een reële digitale interne markt in de EU, in plaats van 27 verschillende regelingen op essentiële terreinen als btw, postdiensten en intellectuele-eigendomsrechten. Kmo's aansluiting laten krijgen met de digitale revolutie via een echte, goed ontwikkelde en pan-Europese e-handel is een van de aanbevelingen aan de Commissie en de Raad teneinde digitale belemmeringen tussen de lidstaten weg te nemen.

[14]Voorstel voor een verordening inzake de aanpak van geoblocking en andere vormen van discriminatie van klanten op basis van nationaliteit, verblijfplaats of plaats van vestiging in de interne markt, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0289>

[15]Voorstel voor een verordening betreffende grensoverschrijdende pakketbezorgdiensten <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/NL/1-2016-285-NL-F1-1.PDF>

[16]Voorstel voor een verordening betreffende de totstandbrenging van de grensoverschrijdende portabiliteit van online-inhoudsdiensten in de interne markt <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/NL/1-2015-627-NL-F1-1.PDF>

[17]Voorstel voor een verordening betreffende samenwerking tussen de nationale instanties die verantwoordelijk zijn voor handhaving van de wetgeving inzake consumentenbescherming (2016/0148 (COD), http://ec.europa.eu/consumers/consumer_rights/unfair-trade/docs/cpe-revision-proposal_en.pdf)

[18]Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad tot wijziging van Richtlijn 2010/13/EU betreffende de coördinatie van bepaalde wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in de lidstaten inzake het aanbieden van audiovisuele mediadiensten in het licht van de veranderende marktsituatie (COM(2016)0287), http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=15948.

[19]Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende bepaalde aspecten van overeenkomsten voor de online-verkoop en andere verkoop op afstand van goederen, COM(2015) 0635), [2015/0288 \(COD\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1450431933547&uri=CELEX:52015PC0635), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1450431933547&uri=CELEX:52015PC0635>

[20]Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende bepaalde aspecten van overeenkomsten voor de levering van digitale inhoud (COM(2015)0634 — [2015/0287 \(COD\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?qid=1450431933547&uri=CELEX:52015PC0634)), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?qid=1450431933547&uri=CELEX:52015PC0634>.

[21]Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Raad, het Europees Economische en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Online platforms en de digitale eengemaakte markt — Kansen en uitdagingen voor Europa (COM(2016)0288), <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/NL/1-2016-288-NL-F1-1.PDF>

[22]Voor een interactief overzicht van de wetgevingsactiviteiten van het Parlement op het gebied van de digitale interne markt zie: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/542204/IPOL_ATA\(2015\)542204_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/542204/IPOL_ATA(2015)542204_EN.pdf)

[23]Aangenomen teksten, [P7_TA\(2012\)0140](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012TA0140).

[24]Aangenomen teksten, [P7_TA\(2012\)0468](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012TA0468).

[25]Aangenomen teksten, [P7_TA\(2012\)0470](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012TA0470).

Op 4 juli 2013 heeft het Europees Parlement een vervolgresolutie aangenomen inzake het voltooiën van de digitale interne markt^[26], waarin speciale aandacht werd besteed aan de benutting van het volledige potentieel van de digitale interne markt, de aanpak van de „vaardigheidskloof”, het creëren van vertrouwen, veiligheid en consumentenvertrouwen, de totstandbrenging van een aantrekkelijke wettelijke levering van digitale inhoud, de totstandbrenging van mobiliteitsdiensten en de internationale dimensie. In deze resolutie heeft het Parlement beleidsrichtsnoeren opgesteld, die vervolgens door de Commissie zijn overgenomen in haar strategie voor de digitale eengemaakte markt. De door het Parlement bereikte resultaten op digitaal gebied zijn gebaseerd op de voorbereidende werkzaamheden van de werkgroep Elektronische handel en digitale interne markt onder voorzitterschap van het EP-lid Róza Gräfin von Thun und Hohenstein.

In antwoord op de strategie voor de digitale interne markt heeft het Parlement op 19 januari 2016 een resolutie aangenomen getiteld „Naar een akte voor een digitale interne markt”^[27] waarin de Commissie wordt opgeroepen een eind te maken aan niet-gerechtigde geoblockingpraktijken, de toegang van consumenten in de EU tot goederen en diensten te verbeteren, gelijkwaardige en toekomstbestendige bescherming van consumenten te waarborgen, ongeacht of zij online of offline digitale inhoud kopen, te zorgen voor innovatieve oplossingen voor grensoverschrijdende pakketbezorgdiensten teneinde de dienstverlening te verbeteren en de kosten te verlagen, obstakels voor kmo’s, start-ups en scale-ups weg te nemen en de mogelijkheden te benutten die nieuwe ict-technologieën bieden, zoals Big Data, cloud computing, het internet van de dingen, en 3D-printen. Het Parlement heeft ervoor gepleit met betrekking tot online platforms (zoals zoekmachines, app-stores) een innovatievriendelijk beleid te blijven voeren en is voorstander van een herziening van de e-privacyrichtlijn om ervoor te zorgen dat de bepalingen ervan in overeenstemming zijn met de nieuwe EU-regels voor gegevensbescherming.

Het Parlement bouwt aan de digitale interne markt door middel van intensieve wetgevingsactiviteiten. De meest recente wetgeving heeft betrekking op: de invoering van waarborgen voor netneutraliteit; de verlaging van de roamingtarieven, die heeft geleid tot de afschaffing van roamingkosten voor data op 15 juni 2017^[28]; goedkeuring van de richtlijn met betrekking tot maatregelen om de kosten van de aanleg van elektronische hogesnelheidscommunicatienetwerken te verlagen^[29], van de verordening betreffende elektronische identificatie en vertrouwensdiensten voor elektronische transacties in de interne markt^[30], en van de richtlijn inzake Europese regels voor cyberveiligheid^[31]. Wat betreft het gegevensbeschermingspakket^[32], werden op 4 mei 2016 Verordening (EU) nr. 2016/679 en Richtlijn (EU) 2016/680 gepubliceerd in het Publicatieblad van de Europese Unie^[33]. Met deze teksten wordt ervoor gezorgd dat burgers gemakkelijker toegang hebben tot hun eigen gegevens en informatie over de vraag hoe hun gegevens worden verwerkt, en wordt een recht op gegevensoverdraagbaarheid gewaarborgd, evenals een recht „om vergeten te worden” en het recht op de hoogte te worden gesteld wanneer jouw gegevens zijn gehackt^[34]. De verordening is van toepassing met ingang van 25 mei 2018. De lidstaten zijn gehouden

[26]Aangenomen teksten, [P7_TA\(2013\)0327](#).

[27]Aangenomen teksten, [P8_TA\(2016\)0009](#).

[28]PB L 310 van 26.11.2015, blz. 1; PB C 261 E van 10.9.2013, blz. 54.

[29]PB L 155 van 23.5.2014, blz. 1.

[30]PB L 257 van 28.8.2014, blz. 73.

[31]Richtlijn (EU) 2016/1148 van het Europees Parlement en de Raad van 6 juli 2016 houdende maatregelen voor een hoog gemeenschappelijk niveau van beveiliging van netwerk- en informatiesystemen in de Unie.

[32][http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2012/0011\(COD\)&l=en](http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2012/0011(COD)&l=en)

[33]<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2016:119:FULL&from=EN>

[34]http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6321_en.pdf

de richtlijn vóór 6 mei 2018 om te zetten in nationale wetgeving^[35]. Het Parlement verricht momenteel uitgebreide wetgevingswerkzaamheden met betrekking tot voorstellen die worden gepresenteerd als follow-up van de strategie voor de digitale interne markt en de resolutie van het Parlement getiteld „Naar een akte voor een digitale interne markt”^[36].

Uit onderzoek dat in opdracht van het Parlement is verricht blijkt het aanzienlijke potentieel van de digitale interne markt om de kosten en obstakels in Europa voor burgers en ondernemingen te verminderen^[37], en om de Europese economie groener^[38] en socialer^[39] te maken. In Europa kan een aanzienlijk deel van dit potentieel worden benut door de ontwikkeling van elektronische overheidsdiensten en aanverwante diensten zoals elektronische gezondheidszorg^[40].

Uit recent onderzoek blijkt dat het huidige Brexitproces zal leiden tot grote onzekerheid en negatieve gevolgen zal hebben voor de interne markt en de rechten van Europese burgers in de digitale eengemaakte markt^[41]. Het Parlement zal een belangrijke rol moeten spelen om te garanderen dat er in dit proces sprake is van democratische legitimiteit en eerbiediging van de rechten van de burgers^[42].

Mariusz Maciejewski
10/2018

[35]<http://ec.europa.eu/justice/data-protection/>

[36]Aangenomen teksten, [P8_TA\(2016\)0009](#).

[37]Studie getiteld „Reducing costs and barriers for businesses in the Single Market” (2016) opgesteld door beleidsondersteunende afdeling A en London Economics voor de IMCO-Commissie, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578966/IPOL_STU\(2016\)578966_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578966/IPOL_STU(2016)578966_EN.pdf)

[38]Onderzoek getiteld „Longer lifetime for products” (2016) verricht door beleidsondersteunende afdeling A en TNO voor de IMCO-Commissie.

[39]Studie getiteld „Social economy” (2016) opgesteld door beleidsondersteunende afdeling A en Optimity Advisors voor de IMCO-Commissie, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578969/IPOL_STU\(2016\)578969_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/578969/IPOL_STU(2016)578969_EN.pdf)

[40]Studie getiteld „Ubiquitous developments of the Digital Single Market” (2013) opgesteld door beleidsondersteunende afdeling A en een consortium van WIK, RAND, en TNO voor de IMCO-Commissie. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/507481/IPOL-IMCO_ET\(2013\)507481_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/507481/IPOL-IMCO_ET(2013)507481_EN.pdf)

[41]Repasi R., Proceedings of the Workshop on the consequences of Brexit, 2017, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/602052/IPOL_STU\(2017\)602052_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/602052/IPOL_STU(2017)602052_EN.pdf) en Eeckhout P., The Consequences of Brexit for the Customs Union and the Internal Market Acquis for Goods, 2017, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/602053/IPOL_BRI\(2017\)602053_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/602053/IPOL_BRI(2017)602053_EN.pdf)

[42]Stoll P.T., The Role and Powers of the European Parliament in the Brexit Process, 2017, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/602054/IPOL_IDA\(2017\)602054_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/602054/IPOL_IDA(2017)602054_EN.pdf)